

महात्म-विभूतिः

[नवपदीपद्य (१०८) माला]

न्यायविशारद-न्यायतीर्थमुनिमहाराज-
श्रीन्यायविजय-विरचिता

स्वकृत - गुजराती - अनुवादसहिता ।

वीर स २४६६

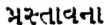
धर्म स १८
कार्तिकः

वि स. १९९६

प्रति-सख्या ५००

મુદ્રા દાદ ગુનામયદ લદ્દુજ
શ્રી મહા પત્રી-ટીંગ પ્રેસ લાણાપીડ-૯

માડલ (તા વીરમગામ) નિવાસી સદ્ગત
વોહરા પોપટલાલ વખતચ દ દૃત
દાન-પુણ્યમાવી મળેલ મહાપતાવી
પ્રકાશિત

આ પાત્ર પગમેઠીઓ દહેવાય છે ‘ પગમેઠી ’ના પગમ પત્ને પામી ગયેના અને પામવાવાળા એમ બે અર્થો દરીએ ત્યાં એમાનો પાવેલો અર્થ પ્રથમ બે પદોમા નમસ્કૃત દ્વિવિધ પરમાત્માઓને લાગુ પડે, અને બીજો અર્થ ગેય ત્રણ પદોમા નમસ્કૃત ગુરુત્રિન્ને સગત થાય

પ્રથમ બે પદોમાં નમઃસ્તુતિ વિવિધ પરમાત્મા સિદ્ધ છે, અને એ પદોના વિવિધ ગુણો આપક છે એ સાધકની સાધના પણ થતી એઓ સિદ્ધ થવાનું કલ્પન નથી પ્રાપ્તિ થઈ એટલું મુખ્ય છે પદો એ સંદેહ દોષ તો હવ-મુક્તિ કહેવાય. હવ મુખ્ય એટલું સંદેહ સિદ્ધિ અને પદો વિશે મના નિગમન સિદ્ધિ થાય.

આખા નમઃસ્તુતિ મન-મા-પદ પદોમાં જેમને નમઃસ્તુતિ કવચ આજ્ઞા છે તેમનું નમઃસ્તુતિ કરવાનું બીજું પણ એમાં અન્નનિર્મિત છે મારીકાપ્રીતિ જેના જાણીને એમાં મુખ્ય તત્ત્વ પણ એ બધું નમઃસ્તુતિ છે અને તે આગિત, વિગિતિ પાસે પાસા જે નામેને એમ નમઃસ્તુતિ કહેવામાં તે નામોમાં-તે મન-મા-તે જ તત્ત્વ મુખ્યત્વે કહે છે અને દત્ત=અગિઓને દળનાર સિદ્ધ=અકર્મકલની પૂજા તને આપ અથવા આચારપ્રવાણ ઉપાધ્યાય=આત્મિક અધ્યયન જે નીતગતની દિશામાં લઈ જાય, મના-મનાનાર એ સંપૂર્ણ મમાધક એ બધામાં જેથી સમાય છે તે આગિત યા વિગિતિનું જ મુખ્ય તત્ત્વ ગ્રામી ગુણ છે, અને જો કે એ જ મુખ્ય તત્ત્વને નમઃસ્તુતિ કરવામાં આવે છે. નમુત નમઃસ્તુતિ મુત્રમાં ગુણોનો નિર્દેશ આપે એઓના એ મદાનુ ગુણને જ મુખ્ય નમઃસ્તુતિ છે મુખ્યત્વે. એ જ ગુણ ઉપર નેઓ જે કહેવાય છે તે છે આધકો. અધ્યાસ કર્મમાનન માટે છે-નીતગતના મેળવવા માટે છે કેવળતાન તો આત્માનુ અવરૂપ દોષ તેમાં છે જ એને મર્મ ઉપમ કરવું પડતું નથી પણ એને આવગનાગ આવગોને દર્શવના એ જ પુરુષાર્થનું મદતમ સેવ છે એટલે નમઃસ્તુતિ મુત્રમાં એ પુરુષાર્થો અને એની સફલતાને જ નમઃસ્તુતિ છે એમ સમજવું વધારે શુદ્ધ અને અર્થપૂર્ણ છે.

પાસે પરમેશ્વરો સાધુ છે આજ્ઞા બે સાધનની પૂર્ણ મહત્ત્વાએ પહોંચી ગયા છે માટે અને મેળ નળ સાધનની દાવનમાં છે માટે સધુ છે સાધુતાની વિશિષ્ટ કે વડુ સમૃદ્ધ દશા ઉપર આવના કદા કદા સધુ મળી જાય નહિ.

આ પાત્ર પરમેશ્વરી સાથે એમના ગુણો દર્શન, જ્ઞાન, આગ્રિ અને તપને મેળવીએ તો એ નવપદ થાય નમસ્કાર સૂત્રમાં, ઉપર કહ્યું તેમ, ગુણીઓને નમસ્કાર ગુણુપ્રધાન, ગુણુમુલક હોવાથી પાત્ર પર મેષ્ટીઓના નમસ્કારની અન્તર્ગત દર્શન, જ્ઞાન, આગ્રિ અને તપ એ ગુણુચતુષ્ટકને પણ નમસ્કાર આપી જાય છે એટલે નમસ્કાર મનમા કેવળ પાત્ર પરમેશ્વરીઓને જ નમસ્કાર નથી, પણ સંપૂર્ણ નવપદોને નમસ્કાર છે

એ ગુણોમા દર્શન (ખરી વસ્તુપ્રતીતિ) અને જ્ઞાન (સાધન વિધિની ખરી માહિતી અથવા સાધવાની બ્રહ્મજ્ઞાન આનંદ) એ આગ્રિના પાત્રા તરીકે છે, આગ્રિના સાધન તરીકે છે એ પાત્રા પર આગ્રિનું ચણતર કરવાનું છે એટલે આગ્રિ મુખ્ય વસ્તુ કે આગ્રિ-મંદિર પૂરે થયું કે કલ્યાણ-મંદિર પૂરે થયું

આ નવપદો એ આ ન્હાનમ્હી ચોપડીનો વિષય છે નવપદની આ (૧૦૮ પદોની) માત્રા છે પહેલા સરકૃતમા ગચના કરી, પછી એની સાથે ગુજરાતી જોડી દીધું વાચક મહાશયને પસંદ પડે તો જસ

દીપોત્તમનપર્વ, વિ સ ૧૯૬૫,	}	સત્કૃપાભિષ્ઠ ન્યાયવિજય
માગમેળ (કાઠીયાવાડ),		

विषय-क्रमः ।

विषय	श्लोकसंख्या	पृष्ठांक
मंगलारम्भ	३	२
अर्हन्त	१२	२
सिद्धा	७	८
आचार्या,	६	१२
उपाध्याया	४	१४
साधन	१३	१६
दर्शनम्	३६	२४
ज्ञानम्	१८	४०
चारित्र्यम्	५	५०
तप	४	५२
उपसंहार	१	५४

महात्म-विभूतिः

[नवपदीपद्य (१०८) माला ।]

मंगलारम्भः ।

अट्तिहाम्नथाऽऽचार्या उपाध्यायाश्च माधव ।
दर्शन ज्ञानचारित्र्ये तपो नवपदीरिता

तथादिमा द्वये देवास्तत्पदे गुरवस्त्रय ।
परमेष्ठिना एते स्युर्धर्मेष्वात्स्य चतुष्टयम्

॥ २ ॥

नत्वा तवपदीमेतामशेषगुणिमद्गुणाम् ।
भक्त्या ता कीर्त्तयिष्यामि यथाशक्ति यथामति

॥ ३ ॥

अर्हन्तः ।

उत्तम विश्वकल्याणकल्याणीभायन तपः ।
प्राप्तृत्तीयभवे कृत्याऽर्हन्त स्युः पुरुषोत्तमा

॥ ४ ॥

૧ ગદ્યાર લ

અહીંન, મિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, માધુ, દર્શન, જ્ઞાન,
રાત્રિ અને તપ એ નવપદો છે (૧)

આ નવપદોમા પહેલા બે દેવો છે અને એ પત્રીના ત્રણ
ગુણો છે એ પાત્ર પરમેષ્ઠીઓ કહેવાય છે અને ઠેકા આ
ધર્મ છે આમ નવપદ એટલે દેવ, ગુણ અને ધર્મ એ ત્રણેનું ચક્ર
એટલા જ માટે એ 'સિદ્ધચક્ર' પણ કહેવાય છે એમટે નવપદ
એ મિદ્ધ થયેલાઓ અને સિદ્ધ થનારાઓ તેમજ તેમના ગુણોનું
મધુસ્ત મહલ છે (૨)

આ નવપદોને, જેમા સમગ્ર ગુણી અને ગુણોનો સમાવેશ
થઈ જાય છે, ભક્તિથી વન્દન કરી એમને વિષે મારી બુદ્ધિ અને
શક્તિ પ્રમાણે ઠંઠક કહીશ (૩)

અહીંન.

પૂર્વ ત્રોળ ભવમા વિશ્વઠ્યાણની મ ગલ ભાવનાથી પગિપૂર્ણ
એવો ઉત્તમ તપ કરી અહીંનો, જેઓ ઉત્તમોત્તમ ડોટીના
પુરુષો છે, અવતરે છે—વચમા એક ભવ કરી અહીં ભવમા
આવે છે (૪)

अर्हं ह्यस्य ममावाप्तिरिति ते महापुण्यमाप्स्यते ।
लोकोत्तर-विभूर्तानां जन्मनश्च स्फुरात्परदम्

अन्तर्निगूढैराग्या भवशान्तिपतावति ।
विपरिन्ध्यतद्द्वारास्ते आदर्शगुणपोलमा

समये तपपर्यन्तं दानं कृत्वा यथाविधि ।
संयासदीक्षां गृह्णन्ति मूर्खैरायनेजस

अपूजयोगा प्राग्वत्यां तपोऽनुत्तरयत्नतः ।
साधयन्ति महात्मानं शम-सयमभासुरम्

અર્હફલવમા તેઓ મહાન્ પુણ્યસ પત્તિ સાથે આવે છે
જન્મથી જ તેઓની જીવન-વિભૂતિ અસાધાગ્ય હોય છે, જન્મથી
જ તેઓ લોકોત્તર વૈભવના ધારક હોય છે (૫)

ગૃહવાસમા પણ તેમના અન્ત કરણમા વૈગયવૃત્તિ વહેતી
હોય છે સાથેજ તેમનો લૌકિક વ્યવહાર વિવેકશાલી હોય છે
તેઓ પ્રથમ શ્રેણીના આદર્શ પુરુષો છે (૬)

જ્યારે તેમને સન્યાસ-દીક્ષા ગ્રહણ કરવાનો અવગર ઉપ
સ્થિત થયો જણાય છે ત્યારે તેઓ યથાવિધિ દાન આપે છે,
જેક વર્ષ સુધી આપે છે પછી વૈરાગ્યના મૂર્ત તેજસ તેઓ
સન્યાસ-દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે (૭)

પૂર્વજીવમા તેઓ યોગ માધીને આવ્યા છે, પણ તે અધૂરો
રહેલો છે હવે નવેસરથી ભૂમિકા માડી તેઓ અનુત્તર જાતથી
તપ કરે છે તેમની યોગમાધના શમ અને સયમથી અખડ
અભિવ્યાસ હોય છે (૮)

ममिदं योगपूर्वत्वे निगवरणतां गता ।
 हसन्ते केषलक्ष्मा पूगनिमलमेतना

आन्ताशनशास्त्रीयास्ते परमर्षय ।
 प्रत्यक्षत्वेन निर्देश्या जगत्त्रितयदेवताः

शातोपदेग मुञ्चति सपकल्याणभूतया ।
 याथा प्रशमवादिन्या लोभोत्तगदिवारहम्

समुच्चयशिष्या सुप्राशाः श्रुता ये गणशृत्पदा ।
 तेषां प्रवचनं भित्वा सूत्रं प्रपन्नन्ति तत्त्वभृन् ॥ १२ ॥

યોગની પૂર્ણ સિદ્ધિ થતા તેમના આત્મા ઉપગ્ના કાર્મિક
આવરણો તમામ નિકળી જાય છે અને તે પૂર્ણ નિર્મલ આત્મા-
ઓને કેવલજ્ઞાન પ્રકટ થાય છે (૯)

અનન્તદર્શન, અનન્તજ્ઞાન અને અનન્તવીર્યવાળા એ પગ્મ
ઋષિઓ હવે પરમાત્મા જાન્યા, આગળથી જાતાવી શકાય એવા
પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વર જાન્યા (૧૦)

પછી એ પરમાત્માઓ પોતાની સર્વને ઝડયાણુભૂત પ્રથમગ્રેરક
વાણીથી, જેમા લોહોત્તર હિત રહ્યું છે એનો જ્ઞાનોપદેશ
કરે છે (૧૧)

•

એમના મહાન્ પ્રાણ મુખ્ય શિષ્યો, જેઓ ‘ગણધર’ ઝહેવાય
છે, એમના પ્રવચનના આધાર પર સૂત્રયોજના કરે છે, એમના
ઉપદેશને સૂત્રના રૂપમાં ગુપ્ત છે (૧૨)

भवन्ति मूलशास्त्राणि पारमर्ष्याणि तानि च ।

यत प्रमादु भवेदन्यशास्त्राणामपि विस्तरः ॥ १३ ॥

माधु सार्धं तथा श्राद्ध भाविकेति चतुर्विध ।

मयो भवति दद्यात्तन्नागोपासी गुणादर ॥ १४ ॥

प्रादग्गा क्षत्रिया वैश्या शूद्रा सर्वेऽपि मानवाः ।

सद्वर्मे-सत्थामर्हन्ति ममागतु शुभेभिः ॥ १५ ॥

सिद्धाः ।

र

पातिव्रतमभयप्रादुःखेवलोऽहं नृ लगतप्रभु ।

छोष समुत्पृच्छति यावदायुः प्रयोषत ॥ १६ ॥

૧૩ ॥

આ પાઞ્મર્ષ સૂત્ર-ગ્રન્થન એ મૂલશાસ્ત્રો બને છે, જેમાથી ઉત્તરોત્તર અન્ય સન્તો તરફથી બીજા પણ શાસ્ત્રો ગ્યાય છે અર્થાત્ એ મૂલશાસ્ત્રોમાથી ઉત્તરોત્તર અન્ય શાસ્ત્રો વિન્તરે છે (૧૩)

૧૪ ॥

અર્હનના માર્ગના શુભવાન્ ઉપામંત્રોનો મ ધ બને છે, જેન ચાર વર્ગો હોય છે માધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને ત્રાવિકા અર્હન લગવાનની માધુ-અશ્વાના પુરુષો સાધુ અને સ્ત્રીઓ માધ્વી અને અર્હફલકત ગૃહસ્થ-અસ્થાના પુરુષો શ્રાવક અને સ્ત્રીઓ ત્રાવિકા (૧૪)

૧૫ ॥

પ્રાક્ષણો, ક્ષત્રિયો, વૈશ્યો અને શૂદ્રો ણધાએ ઽન્યાણાલિલાઈ માનવો એ મહાન પ્રભુની ધર્મમ સ્થામા જોડાઈ શકે છે (૧૫)

મિદ્ધ.

૧૬ ॥

ધાતિકર્મોના ક્ષયના પરિણામે પ્રકટ વયુ છે કેવલજ્ઞાન જેમ એવા કેવલજ્ઞાની (તીર્થ કર અને તીર્થ દગ્ધ વગરના) પ્ર દેહધારક આયુષ્ય હોય ત્યા સુધી ઉપદેશદ્વારા લોકોનો ઉપકાર કરે છે (૧૬)

वेद्याऽऽयुर्गामगोत्राणां नवोपप्राहि-कर्मणाम् ।

अये प्राप्नोति निर्वोग स्वभावस्थितिमात्मनः ॥ १७ ॥

पूर्णमण्डपिष्ट्वा पूर्णानन्दकाशना ।

दृष्टेन्द्रियाद्यभावेन निगकारा निर्वेचना ॥ १८ ॥

अग्निं निर्व्याग्रीदृश्या स्वभावस्थितिमात्मनः ।

परं परमकल्याणमयं तच्छब्दाश्रितं परम् ॥ १९ ॥

(पुष्पम)

तत्समाप्तो विनिमुक्तः सिद्धो मुक्तः शिवोऽक्षरः ।

न पुनर्भवमभ्येति कर्मसगरत्यभावतः ॥ २० ॥

पूर्णेऽन्त्यायुषि लोकाय केवर्ता याति तत्पते ।

तन्नमम्येव च स्यात्सु शब्दो भवति स प्रभुः ॥ २१ ॥

અને ત્યારે એમના વેદનીય, નામ, જોત્ર અને આયુ એ ચાર લગોપગ્રાહી (લવને, દેહને ટકાવના) કર્મો ક્ષીણ થાય છે (આયુષ્યને અન્તે-આયુષ્યની સાથે જ શેષ ત્રણ ઠમો ક્ષીણ થાય છે) ત્યારે તેઓ નિર્વાણ પામે છે નિર્વાણ એટલે આત્માની સ્વભાવસ્થિતિ (૧૭)

મર્વથા દેહેન્દ્રિયાદિરહિત નિરાકાર, પૂર્ણ શુદ્ધ ચિદાનન્દ-રૂપ એ આત્માની સ્વભાવ-સ્થિતિ છે એ જ નિર્વાણપદ છે એ પરમ દૃશ્યાણુભય શાશ્વત પદ છે (૧૮-૧૯)

એ પદને પામેલ ગિદ્ધ, બુદ્ધ, શિવ, પૂર્ણ મુક્ત છે એ ફરી મ સારચક્રમા આવતો નથી કેમકે લવાવતાગ્નો પ્રયોજક કર્મ-સળધ હવે નેને છે જ નહિ (૨૦)

અન્તિમ દેહ છૂટતા દેવલગ્નાની લગવાનુ તે જ ક્ષણે લોકના અગ્રભાગે પહોચે છે અને એ જ આકાશમા તેઓ સદા અવસ્થિત રહે છે (૨૧)

१ यात्यसौ ततोऽप्यूर्ध्वगधत्नात् न गच्छति ।

मवेत् तिर्यग्गतिराऽपि नोदाहृतमात्र

॥ २० ॥

आचार्यो ।

वाग्मिचारित्ताता न तमोर्वरकोविदा ।

योग्यायोग्यप्रवृत्तिना व्यवहारविषयनाः

॥ २१ ॥

तेजस्विषदनाकारा ममाहपकर्तृना ।

प्रभावशान्तिवागीशा लौकिकशास्त्रीशला

॥ २४ ॥

स्थान्यदर्शनशास्त्रज्ञा ममास्थितिपरीक्षका ।

आत्मभट्टाप्रलापास्तोभाः समवेदिनः

॥ २५ ॥

ત્રાથી ઉપર, હેઠળ કે આડી અવળી ગતિ તેઓની થતી નથી,
કેમકે ઉપર જવા માટે ગતિસહાયક તત્ત્વ નથી, નીચે ગતિ
યવા માટે શુદ્ધત્વ નથી અને આડી-અવળી ગતિ માટે ડેઝ
પ્રેરક કારણ નથી (૨૨)

આચાર્ય.

ચારિત્રાચારમા નિષ્ણાત, ઉત્સર્ગ-અપવાદના મર્મવેદી, યોગ્ય-
અયોગ્ય પ્રવૃત્તિને સમજનારા, વ્યવહારવિચક્ષણ, (૨૩)

જેમનો મુખાકાર તેજસ્વી, જેમના દર્શન દ્રષ્ટાઓને આકર્ષણ-
કારક, જેમની વાણી પ્રભાવશાલી, જેઓ લૌકિક જ્ઞાનમા
પણ કુશલ, (૨૪)

સ્વ-પરદર્શનોના વેત્તા, સલા અને પરિસ્થિતિને ઓળખી
શકનારા, આત્મશુદ્ધાના બલવડે મુશ્કેલીના વખતમા ક્ષુબ્ધ નહિ
થનારા, સમયજ્ઞ, (૨૫)

धीरा उदाग मर्मीरा हृदयं यमशब्दय ।

अपि प्रभाविमानिभ्या नया आदिशृत्तयः ॥ २६ ॥

अनाम्नदायिकावशा शेषशा मत्पूजकाः ।

लोककल्याणकर्मण सुरय ममदर्शिताः ॥ २७ ॥

शासनोत्तरदायित्व स्वराज मुमहत्त्वकम् ।

विज्ञातारः स्युगपायी सद्वर्माचार्यजीवनाः ॥ २८ ॥

(पदभिः शुद्धम्)

उपाध्याया ।

आचार्योत्तरमत्ताका नमस्कृत्यसाधुना ।

सागोपागागनार्थानामध्यापनविचक्षणः ॥ २९ ॥

॥ ૨૬ ॥

ધીર, ઉદાર, ગણીગ, મયમશક્તિ જેમની દૃઢ, જેમનું માનિધ્ય
પ્રભાવોત્પાદક, છતાં જેઓ નમ્ર અને આનંદી સ્વભાવના, (૨૬)

॥ ૨૭ ॥

સામ્પ્રદાયિક આવેશ વગરના, દોષન, સત્યના પૂજક, લોક
કલ્યાણના કાર્યોમાં પ્રવૃત્તિશીલ, મમદર્શી, (૨૭)

॥ ૨૮ ॥

અને પોતાના ઉપરની શામનની મહાન્ જવાબદારીને
મમજનનારો એવા વાસ્તવિક ધર્માચાર્યનું જીવન જીવનારા
સૂરિમહારાજ આચાર્ય છે (૨૮)

ઉપાધ્યાય.

॥ ૨૯ ॥

આચાર્યના ઉત્તરાધિકારી, જેમની સાધુતા વન્દનીય છે, જેઓ
સાગોપાગ આગમોના અધ્યાપનમાં કુશલ છે, (૨૯)

अप्येगुणो मतो गम्यन् वाचका निश्चकारवधा ।
स्मारका प्रेरका वृत्तसंशोधक-विकासका ॥ ३०

मद्गुणार्थविषेष्टारः शिष्टाचारसमुच्चरताः ।
मदा नवनवशास्त्रप्रदोपगमुद्रय ॥ ३१ ॥

ज्ञान-प्रपा गुणारामा छोककत्मादेशका ।
वशाध्याया वशाध्यायास्ते विशारद-शास्त्रदा ॥ ३२ ॥
(वतुभिः कलापकम्)

साधन ।

साधु माप्नोति कल्याण साधु साधुवेगन् प्रति ।
साधुपेक्ष्य माः साधु वचन चरितं तथा ॥ ३३ ॥

જ્યા । જેઓ અધ્યેતૃ વર્ગને રૂડી રીતે વાચના આપનારા, શિક્ષણ
 ॥ ૩૦ ॥ દેનારા, સ્મરણ કરાવનારા, પ્રેરક તેમજ એમના આચારના શોધક
 તથા વિકાસક, (૩૦)

જેઓ મફત અર્થના વિવેચક, શિષ્યાચાગ્રી ઉજાના, હુમેશ
 ॥ ૩૧ ॥ અભિનવ જ્ઞાનનો સચહ કરવામા ઉદ્યત, (૩૧)

અને જ્ઞાનની પગલ, શુભોના ભાગ, લોકકલ્યાણના માર્ગ-
 ॥ ૩૨ ॥ દેશક એવા ઉચ્ચ અધ્યયનવાળા શારદ વિશારદ સન્તો
 ઉપાધ્યાય છે (૩૨)

સાધુ.

કલ્યાણ સાથે તે માધુ બધા પ્રત્યે માધુ (મારો) તે માધુ
 ॥ ૩૩ ॥ જેનું મન, વચન અને આચરણ માધુ તે માધુ (૩૩)

विनिष्ट साधुवेपोऽपि यथायौचित्यमपत्ति ।
 तथापि न हि चेयेऽस्ति साधुत्वं शिस्तु जीवने ॥ ३४ ॥

विनापि साधुवेपेन साधवः सन्ति साधवः ।
 योगेऽपि साधुवेपस्याऽप्राप्त्यो न हि साधवः ॥ ३५ ॥

वेप पितृते साधु साधुत्व जीवनेऽस्ति ।
 युञ्जते च शठा स्त्रीय साधुवेप स्वपूजने ॥ ३६ ॥

अहिमासूनुताऽस्तेष्वप्राप्त्यर्थाऽपरिमिता ।
 महाप्रत तदापार एव साधुत्वसंस्थिति ॥ ३७ ॥

વિશિષ્ટ માધુવેષ પણ ઉચિત છે પણ વસ્તુત માધુત્વ વેષમા
 નથી, કિન્તુ જીવનમા છે (૩૪)

૩૪

માધુ-વેષ વગર પણ જેઓ માધુ છે, તેઓ માધુ છે, જ્યારે
 સાધુવેષના ધારક પણ જેઓ અમાધુ છે તેઓ માધુ નથી (૩૫)

૩૫

જીવનગત સાધુતા વેષને પણ સાધુ ણનાવે છે, જ્યારે શઠો
 પોતાના માધુ-વેષનો ઉપયોગ પોતાનું પૂજન ડગવનામા કરે છે (૩૬)

૩૬

અહિંસા, સૂનૃત, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ
 માધુ-જીવનના મહાવ્રત છે, જેમના પર સાધુતા અવગિત છે (૩૭)

૩૭

गृहायामश्रिनिर्मुक्ता भवमम्बपवर्जिता ।
मा सशोधनोपुक्ता इन्द्रियेषु सत्रागता ॥ ३८

मानेष्वात्मसारोपरागरोपारिविद्विषाम् ।
ममुच्छेद प्रति न्यस्तनिशक्तियोक्ता ॥ ३९ ॥

वीतरागीषुभूपौत्र समपास्तान्यजामता ।
महदाध्यात्मिकादर्गपदप्रवणपौन्या ॥ ४० ॥

उचितव्यवहारेषु निर्लेप हृदयमपेक्षा ।
आत्मसंसाधनाकार्यैकाग्रयनवृत्तय ॥ ४१ ॥

ગૃહાવાસથી વિમુક્ત, ભવમળધથી વિગઢિત, ચિત્તના
 ॥ ૩૮ ॥ શોધનમાં ઉદ્ધુક્ત, ઇન્દ્રિયો ઉપગ્રસ્ત, (૩૮)

માન, ઇધ્યા, મત્સ્ય, ક્રોધ, રાગ, રોષ આદિ શત્રુઓને
 ॥ ૩૯ ॥ ઉગ્રદેહવા તરફ પોતાની બધી શક્તિઓને લગાડનારા, (૩૯)

વીતરાગ દશા પ્રાપ્ત કરનાની ઇચ્છાના બદલે જોમની ખીલ
 ॥ ૪૦ ॥ કામનાઓને બંધેડી દીધી છે, મહાન્ આત્માઓનો આધ્યાત્મિક
 આદર્શ-પથ જોમના પુરુષાર્થનું મેત્ર છે, (૪૦)

ઉચિત વ્યવહારોમાં નિર્વેપપણે નજર આપનારા, આત્મ
 ॥ ૪૧ ॥ સાધનની પ્રવૃત્તિમાં એકતાન રસિક, (૪૧)

अनुत्प्रेषा क्षमाणि मित्रशिवाऽस्मादि ।

दर्शनदृष्टौ मया साध्यापारोपयोगिन ॥ ४२ ॥

योऽवश्यं यदुदना मूढो मायत्यपि ।

शठ प्रत्यपि नि साध्याः सताऽऽद्योत् स्वरक्षया ॥ ४३ ॥

अदोषदोषोपया गुणिनो गुणगणिनः ।

सर्पेण समसङ्गायाः साधय सर्ववपव ॥ ४४ ॥

(सप्तमि कुलङ्गम्)

आचार्यत्वारिषैरिष्ट्य प्रपद्याऽपि महत्त्ववम् ।

पूर्वे सममाश्रित्या सन्ति साधय एव ते ॥ ४५ ॥

૧૧૧ કૃદ્ધી નહિ જનારા, ક્ષમાશીલ, મિદ્ર અને શિદ્ર વાણી બોલ
નારા, દેખનારાઓને આનન્દ ઉપજે એવા સૌમ્ય, શિદ્રાચારના
પ્રસંગ પર ડાહ્યા, (૪૨)

૧૧૨ ક્રોધી મામે ક્રોધ નહિ કનનારા, અભિમાની આગળ મૃદુતા
રાખનારા, શઠ પ્રત્યે શઠ નહિ થનારા, સગના આકર્ષણથી પોતાને
જયાવી લેનારા, (૪૩)

૧૧૩ પોતાના દોષોને જાળનારા, સ્વયં ગુણી અને બીજાઓના
ગુણો પર અનુગમી અને સર્વત્ર સમ તથા સહવાવધાન એવા
વિશ્વબન્ધુ સન્તો માધુ છે (૪૪)

૧૧૪ પૂર્વના ચાગ પરમેષ્ઠીઓ આચાર્યત્વ કે અર્હત્વ આદિ
વિશિષ્ટ દેશને પ્રાપ્ત થવાથી ઠઈ સાધુ નથી મટી જતા તેઓ
પણ સાધુ જ છે (૪૫)

दर्शनम् ।

सम्यक् तत्त्वप्रतीतिस्तु दर्शनं परिकीर्तितम् ।

कल्याणमार्गगोपानं प्रथमं मनु दर्शनम् ॥ ४६ ॥

यथा दृष्टिस्तथा सृष्टिः सृष्टिर्दृष्ट्यनुमादिनी ।

सत्या ऋष्टौ मती सृष्टिरमत्यामतानी पुनः ॥ ४७ ॥

असद्ब्रह्मपादृत्य शुद्धतादृष्टिः परे ।

स्वदर्शनं परीक्षेत समभावेन चेतसा ॥ ४८ ॥

गुणपूर्वाऽऽद्यसोपानं दर्शनप्रवर्तीकृतम् ।

नहि दर्शनशुद्धिः स्यात् स्वदर्शनादुरामदे ॥ ४९ ॥

દર્શન

મમ્યદ્ તત્ત્વપ્રતીતિ એતુ નામ દર્શન દર્શન કટયાણુ-
માર્ગતુ પહેલુ પગથિયુ છે (૪૬)

જેવી દષ્ટિ તેવી સૃષ્ટિ દષ્ટિ અનુસાર સૃષ્ટિ દષ્ટિ ધરાણર તો
સૃષ્ટિ ધરાણર દષ્ટિ જોડી તો સૃષ્ટિ પણ જોડી (૪૭)

શક્તિ હોય તો સન્નન દુરાગ્રહને મેલી દઇ સમભાવથી
અન્ય દર્શનો માથે સ્વદર્શનની તુલના-દષ્ટિએ પરીક્ષા કરે (૪૮)

દર્શનને પ્રગટાવવા માટે પહેલુ નોપાન શુભપૂત (શુભાતુ
રાગ) છે સ્વદર્શનનો દુરાગ્રહ હોય તો દર્શનશુદ્ધિ ન થાય (૪૯)

विवेकदृष्टिमपू मद्दर्शनामदामदः ।

महानात्मागुणः भवेति भेष्यारोहशक्तिश्च

॥ ५० ॥

यत्र यत्र शुभ पश्येत् तत्र कुर्यात् तदादरम् ।

यत्र यत्राऽशुभ पश्येत् तत्रोदासीत तत्र च

॥ ५१ ॥

निजदर्शनमम्मोहः सम्प्रदायदुरामदः ।

भवेद्भानिकरोऽयौ च वैतनस्यकरोऽपि च

॥ ५२ ॥

निजदर्शनपूना च विवेकोज्ज्वलदृष्टिः ।

आत्मा प्रीणयत्यन्यैः सौमनस्य मनोति च

॥ ५३ ॥

વિવેકદ્વિપૂત, શુભદ્વિમૂલક ને દર્શનનો આગ્રહ હોય
તો તે સદાગ્રહ આત્માનો શુભ છે અને કન્યાણી સીદી
અઢવામા શકિત આપનાર છે (૫૦)

ન્યા ન્યા શુભ-સારુ દેખાય ત્યા તેટલે અશે આદર
રાખવો ઘટે, અને ન્યા અનુચિત દેખાય ત્યા તેટલે અશે ઉદા-
સીન ગ્હીએ (૫૧)

પોતાના દર્શનનો ખોટો મોહ અથવા મામ્રદાયિક દુગ્રહ
એ હાનિકારક છે અને પરસ્પર વૈમનમ્ય જગાડનાર છે (૫૨)

વિવેકોદ્ભવલ દ્વિષી નિજદર્શનની પૂજા આત્માને સુન્દર
સતોષ અને પ્રીતિ બક્ષે છે, ઉપરાત અન્યવર્ગ સાથે સફલાવ
ઉપજાવે છે

विरुद्धतत्त्वमसृज्ये १ स्यादुत्तेजिगणय ।

प्रेम्णा प्रयोधयेत् य वा हृज्जी वा गहनो भवेत् ॥ ५४ ॥

ऐक्यमस्य १ जात्यामीश्वरित नैव भविष्यति ।

जगत्त्वभावो हीनभूतान् स्वमाग्य १ गुरुयेत् ॥ ५५ ॥

यदि स्यात् परवादोऽपि सम-तिष्ठासुरित्त ।

सुख-कल्याणकारी म्मादुभयोश्च दिवावद ॥ ५६ ॥

स्वस्वशास्त्रानुरागश्च सर्वेषामेकस्त्वपि ।

तस्माद्विवावदा यच्चो परे संरक्ष्य प्रिष्टताम् ॥ ५७ ॥

વિરુદ્ધ મન્તવ્ય ધરાવનાર તરફ ઉત્તેજિત ન થઈએ યા તો
તેને પ્રેમથી સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરીએ, અને જો તે શક્ય
ન હોય તો મહિષાસુરની મૌન ગ્રહીએ (૫૪)

એકમત જગતમા થયો નથી, થાય નહિ અને થશે પણ નહિ.
જગતનો એ સ્વભાવ જ છે માટે પરના કારણે પોતાની સમ-
વૃત્તિની દોષલતને શા માટે લુટાવા દેવી ? (૫૫)

પ્રમગ પગ ધીન સાથે વાદ જ્યો પણ ખોટો નથી, પણ
તે સમદષ્ટિથી અને જિજ્ઞાસુ બુદ્ધિથી થાય તો જ સુખકર અને
શ્રેયસ્કર છે, તેમજ ઉભયને હિતાવહ છે (૫૬)

પોતાપોતાના શાસ્ત્રો ઉપર બધાઓને એકમતો અનુરાગ છે
માટે ધીનના ચિત્તને ફલબ્યા વગર શમપૂર્ણ સચ્ચતાથી જો અચો
થાય તોજ એમા મજ છે, અને તોજ તે હિતક થાય (૫૭)

मित्रभित्रप्रणालीक सर्वधर्मविवेचनम् ।

रूपकादिसमाच्छन्न शब्दभेदप्रयोक्तृ च ॥ ५८ ॥

एव च सम-सूक्ष्मेण विचारेण न दुर्गमा ।

प्रायेण मित्रशास्त्राणामपि तुल्यपदार्थता ॥ ५९ ॥

(युग्मम्)

उत्पश्यता सता साम्याञ्जनपूरितचक्षुषा ।

प्रायेण सुलभ सर्वशास्त्रार्थाना समन्वय ॥ ६० ॥

अतोऽपि मोहरोषादि-स्थान नो साम्प्रदायिकम् ।

अन्यत्राऽहं सहिष्णुत्व धर्मभेदेषु किं पुन ? ॥ ६१ ॥

धर्मं कल्याणलाभाय सेवितव्यं प्रयत्नतः ।

तमनासेव्यं तन्नाम्ना वैराग्यन्ते तु दुर्धिय ॥ ६२ ॥

સદુની શૈલી જુની જુની છે, શબ્દલેહો પણ કેટલાંક અ-
પદ્ધતિના વિશિષ્ટ રૂઢ અર્થ પગ લગાવેલા હોય છે, ‘રૂપક’
વગેરેના પણ આવરતો એટલા જ પવરાયેલા હોય છે આથી
ગોટાળો થાય છે અને પહાડ જેવડી ભિન્નતા હોય તેમ જણાવા
લાગે છે પણ મમ અને સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી વિચાર કરવામા આવે
તો પ્રાય ભિન્ન શાસ્ત્રો પણ સમાનાર્થક જણાશે (૫૮-૫૯)

‘ મમતારૂપ અજનથી પૂરિત અક્ષુથી નિગીક્ષણુ કરનાર મરુનોને
સર્વ શાસ્ત્રોનો મેળ બેમાડવો પ્રાય સુલભ છે (૬૦)

આ કારણથી પણ સામ્પ્રદાયિક મોહ-દ્રેષ પોષવા અશ્વિને છે
એમ સમજી શકાય છે દુનિયાની બીજી બાળતોમા મહિષ્વ્રતા યોગ્ય
અને આવશ્યક છે, તો ધર્મની બાળતમા શુ કહેવાનું હોય ? (૬૧)

ધર્મ કહ્યાણુ માટે છે પ્રયત્નોથી તે નેનવાને છે પણ
દુર્ભતિ ગાણુનો તેને એવવાનું મૂંઝી દઇ તેના નામ ઉપર ઝઘડા
સગાવે છે (૬૨)

अथवा, बहवः, यदा धर्मो जायते ।

तदा मेव नृपतिर्जायते न धर्मो ज्ञानं तदा ॥ ६३ ॥

अथैतन्मो नृपतिर्जायते धर्मो जायते ।

अथवा, कतिपयं कालं तदा नृपतिर्जायते ॥ ६४ ॥

अथैतन्मो नृपतिर्जायते धर्मो जायते ।

न तदा नृपतिर्जायते नृपतिर्जायते नृपतिर्जायते ॥ ६५ ॥

अथ जाति रमो धर्मो नृपतिर्जायते धर्मो ।

यायादवश्यं कल्पान्तर्गतं दृष्टिः नृपतिर्जायते ॥ ६६ ॥

બીજી ચીજ ઉપર માણસને જેમ અહકાર આવે છે, તેમ
તે વિષે પણ અહકારનું ભૂત વળગે છે આનું પરિણામ એ
જાય છે કે ધર્મ કલ્યાણનો માર્ગ ન ગ્રહી ગઈકાનો અહો જની
ય છે (૬૩)

જે મહાશય ખરેખર ધર્મનો પિપાસુ છે તે તો કોઈ પણ
'ધર્મશાલા' નો આશ્રય પામીને ધર્મનું પાન કરવાનો જ
ને આત્માને પોષવાનો જ (૬૪)

પણ જેને પોતાની 'ધર્મશાલા' નો ઘમ ડ ગળીને જ ફગવું
અને ધર્મનો સ્વાદ લેવો નથી, તે માણસ પોતાની 'ધર્મ-
શા' નો ગર્વ કરવાથી કંઈ જીવનનું શ્રેય સાધી શકનાર નથી,
હું એથી તો તે આત્મપાતક જ બને છે (૬૫)

કોઈ પણ ધર્મશાલામાં રહેનાર જે મહાગામ્પરાયણ હશે
જે તેનું કલ્યાણ થશે આ પ્રકારની દૃષ્ટિ એ સારું
ન છે (૬૬)

कामधेयवर्गः सूर्य वामे द्वात्रिंशदधः ।
नक्षत्राविष्टोऽसौ स्यात् सदाचारकः सुखम् ॥ ३३ ॥

सुखधेयः स्यात् कर्त्तव्यमतिशयसंयमकम् ।
अद्वयः स्यात् स स्यात् ॥ अथा स द्वात्रिंशत् ॥ ३४ ॥

धर्मो दीव्यकर्त्तव्यः स्यात् स्यात् द्वात्रिंशत् वा ।
सप्तदशममूर्तोऽस्याविष्टः सुखाय स्यात् ॥ ३५ ॥

मैत्री-ममोद-काश्यप-साय-मैत्रमेवमा ।
आमसाकल धर्म इति द्वात्रिंशत्सुखम् ॥ ३६ ॥

પર્યોષ, આત્મા અને મોક્ષની બુદ્ધિ—તે વિષેની શ્રદ્ધા અત્યંત ઉપયોગી છે અને ચોક્કસ કથાઓ કર છે એમ છતાં જે સંજ્ઞાને તે વિષે પ્રામાણિકપણે પરામર્થ ક્રવા છતાં શ્રદ્ધા જામી નથી, જામતી નથી, છતાં જો તે જરાજરા મદાચાર-પરાયણ હશે, તો તેનું પણ કથાનું નિશ્ચિત છે, નહિ, તે કથાનું નામના ઉપર ઉભો છે (૬૭)

મુખ્ય વસ્તુ અહિંસા—સંયમાત્મક ચારિત્ર છે, અથવા મત્કર્મ છે તેની કથાઓગતતા વિષેનું જ્ઞાન તે જ માયુ જ્ઞાન છે અને તેની કથાઓગતતા વિષેની શ્રદ્ધા તે જ સાચું દર્શન છે મત્કર્મ ઉપર દૃઢ નિશ્વાસ એનું નામ મમ્યકત્વ (૬૮)

ધર્મ એ જીવનનું કર્તવ્યભૂત તત્ત્વ છે તેની ઉપયોગિતા કદાચ સ્વર્ગાદિની હેયાતી પર અવલગન નથી સ્વર્ગ હોય ન હોય, તેનું કર્તવ્યત્વ ત્રિકાલાગાધિત છે તેની કથાઓગતતા નષ્ટ છે, પ્રત્યક્ષ છે આ જાતનું મુનનું દર્શન હોય છે (૬૯)

મેત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય, મત્ય અને મયમના તેજથી જીવનનું પ્રકરણ કરવું એ ધર્મ છે આ જાતની સમજ એ ઉત્તમ દર્શન છે (૭૦)

साधनद्विधमासीत्तर्कं कृत्वा विष्णुर्मात्रं कथयत् ।

अर्धं तर्हि तदा प्रयोगविशेषोऽप्येवमेव ॥ ७१ ॥

यत्तु साधनमासीत्तर्कं विष्णुर्मात्रं कथयत् ।

अर्धं तर्हि तदा प्रयोगविशेषोऽप्येवमेव ॥ ७२ ॥

साधनं साधनद्विधमासीत्तर्कं कृत्वा विष्णुर्मात्रं कथयत् ।

अर्धं तर्हि तदा प्रयोगविशेषोऽप्येवमेव ॥ ७३ ॥

साधनद्विधमासीत्तर्कं कृत्वा विष्णुर्मात्रं कथयत् ।

अर्धं तर्हि तदा प्रयोगविशेषोऽप्येवमेव ॥ ७४ ॥

સામ્પ્રદાયિક સંકીર્ણતાથી માણસ વ્યર્થ હેગન થાય છે, અને બીજાઓને હેગન કરે છે. ધર્મલેહની મકુચિત દૃષ્ટિને પોષીને અન્યોન્ય વિરોધ કરવા એ મોટી મૂર્ખતા છે. (૭૧)

અન્ય ધર્મો તરફ જોમના દિલ સાકડા નથી અને જોઓ વિશ્વબન્ધુત્વનું દર્શન કરનારા છે તેઓ પોતાના ધર્મ-સમ્પ્રદાય મા રહીને પણ બધા સાથે બન્ધુભાવ રાખે છે. (૭૨)

બધા માથે ઉદાર વર્તન રાખનારા મહદ્વય મનુષ્યો જ બરી રીતે પોતાના ધર્મની પ્રભાવતા કરે છે અને પોતાના દર્શનને તેજસ્વી બનાવે છે. (૭૩)

બાહ્ય ગીતિરિવાજ અને ધર્મ નોખા છે. આમ માધ્ય અને સાધનનો ભેદ મનુષ્યવાદી દર્શન આવે છે. (૭૪)

नामधारीको यत्तु महिमाप्राप्तम् ।

भारतवासी धर्म मन्त्रालय विभाग २५

1023

परमेश्वरः । इति ।

कुवमानदद दिव्य वरिष गवर्षि दू'नय

趙 曉 程

माधवशास्त्रिकृतं माधवसूत्रं महामयेव विद्यमानम् ।

नैव नृणां प्रसादा मुक्तो न विदुष्यते च, अतः

11 20 11

भगवत्पुनर्न तदादोगर्ह्य प्रथमाध्यायः ।

यत्र सति विना वाङ्मि भवेत् साङ्गमहिणवहा ॥ ७८७

કલના પ્રવાહ સાથે ધર્મ-સમપ્રદાયમા જે જે રૂઢિરૂપ અસ ગત
પેસી ગયું હોય તેને વિચારી-સમજી દગ કરવું જોઈએ (૭૫)

વ્યવહાર અને નિશ્ચય જોડાયેલા છે એટલે વ્યવહારનું
અનુસરણ તો ધર્મ સાથે ડેજ, પરંતુ ધર્મનું આરાધન ઠચિત
રીતિ, પ્રણાલી કે રૂઢિનો આશ્રય લેવાથી થાય, અનુચિત રૂઢિના
માર્ગે ન થાય અયોગ્ય રૂઢિઓને પોષવાથી તા દર્ગ ન મલિન
થાય. (૭૬)

સામ્પ્રદાયિક શાખાઓમા ક્રિયાલેદો હોયજ, અને રહે-
વાનાજ એને માટે હકવાદ રાખવો યોગ્ય નથી એને મારુ
વિરોધ ન કરીએ (૭૭)

જેમા ભગવત્તત્તવન હોય, પોતાના પાપોની ગર્હણા હોય
અને શુભ ભાવના હોય તે ક્રિયા કોઈ પણ હોય, આત્માને

नानाभावाः येन श्रेयो गुणविरहात् ।

अथ हि वाग्वचो धः किदा श्रेयोऽयं वाग्वचो धः ॥ ४३ ॥

इत्येव किमायु वाग्वचो धः वाग्वचो धः इत्येव ह्ययम् ।

विशेषकर्मणो वाग्वचो धः वाग्वचो धः ॥ ४४ ॥

वाग्वचो धः वाग्वचो धः वाग्वचो धः वाग्वचो धः ॥

वाग्वचो धः वाग्वचो धः वाग्वचो धः वाग्वचो धः ॥ ४५ ॥

शान्तम् ।

जीवन्मृत्युमृत्युं किञ्चित् श्रेयो न वाग्वचो धः ।

अथ किदा श्रेयो किञ्चित् श्रेयो जीवन्मृत्युमृत्युं ॥ ४६ ॥

પાપના પ્રક્ષાલન, ચિત્તનુ શોધન અને શુભોનો વિકાસ એજ ધર્મ વસ્તુ છે અને ક્રિયા તેમા સાધનભૂત છે એટલે આ નાયા ધર્મ તરફ જે ક્રિયા લઈ જાય તે ઠોઈ હોય, ઈચ્છાલુ-કામક છે (૭૯)

આમ, જીવનનુ ઉચ્ચવર્ણીકરણ એ નાધ્ય અને એનુ માધન ક્રિયા એ જે વચ્ચેનો-એ સાધ્ય અને માધન વચ્ચેનો વિવેક કરવો એનુ નામ સમ્યગ્દર્શન (૮૦)

આમ સમ્યગ્દર્શનના યોગે આન્તઃ જીવન પિઠમ્બર બને છે, યાચો પાતળા પડતા જાય છે અને એવો સર્વજન વિશ્વમૈત્રીના આનન્દનુ નિર્દેશ બને છે (૮૧)

જ્ઞાન.

જીવનનો આધાર શુ ? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમા કો, પરંતુ જ્ઞાન વિના જડેથોજ નહિ જ્ઞાન ખરેખર જીવનનો દીપક છે

જીવનની દિશા એ બાહ્ય અને આંતર એ બન્નેની ઉત્પત્તિ-
ને સારું જ્ઞાનની આવશ્યકતા છે (૮૩)

વ્યાવહારિક ઉત્પત્તિ માટે વ્યાવહારિક જ્ઞાનની જરૂર અને
આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનની જરૂર (૮૪)

જીવનયાત્રા માટે વ્યાવહારિક શિક્ષણની જરૂર છે, જેથી
જીવન-સામ્રાજ્ય માણસ સફળ કુશલ બની શકે (૮૫)

પવિત્ર વાતાવરણવાળા આદર્શ શિક્ષણાલયોમાં જીવનોચિત વિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને વિદ્યાર્થીઓ જ્યારે બહાર આવશે ત્યારે તેઓ સદાચારી, બલવાન અને મુશિક્ષિત હશે, અને તેઓજ સઘટન-શક્તિથી રાષ્ટ્રના સ્તંભ બનશે અને નવગઢતું ભવ્ય મર્જન કરશે (૮૭-૮૮)

રાષ્ટ્ર, ધર્મ અને સમાજના અવ્યુદયનો મૂલાધાર આદર્શ શિક્ષણ ઉપર છે એ માટે એનો પ્રચાર આવશ્યક છે (૮૯)

આધ્યાત્મિક જ્ઞાન વગરનું વ્યાવહારિક જ્ઞાન અપૂર્ણ છે, જીવનને પૂર્ણ બનાવવા અશક્ત છે, એની કુશલમાધકતા પણ બહુજ મર્યાદિત છે (૯૦)

આત્મજ્ઞાન વગરના સમગ્ર જ્ઞાન-સાગરો પણ જીવનનું શાશ્વત મંગલ સાધવામાં અમમર્થ રહે છે (૯૧)

લૌકિક જ્ઞાનની કુશલતાથી સુખ-માધનનો માર્ગ સરલ
થવા છતાં આત્મદષ્ટિવિહીન વિઠાન્ માણસની પણ અંતે તે
અકુશલ જ સ્થિતિ થાય છે (૯૨)

અજ્ઞાનજનિત દુઃખ જ્ઞાનથી જ હણાય અન્તર્મુખ દશા
આબ્યા વગર કલેશનું નિર્મૂલન ન થાય (૯૩)

વસ્તુત તે જ જ્ઞાન છે, જે આત્મદષ્ટિને પવિત્ર બનાવે અને
એના જ આધાર પર કલ્યાણના માડવા ઉભા કરી શકાય (૯૪)

આત્મમ બોધ જેમ જેમ પ્રકુલ બને છે, તેમ તેમ મોહચેદન-
નો પ્રયત્ન બલવાન્ બનતો જાય છે (૯૫)

कृत्स्ने च मोहक्षपणे पूर्णनैर्मल्यचेतन ।

जायते केवलज्ञानी सर्वज्ञ परमेश्वर

॥ ९६ ॥

इत्थ कल्याणससिद्धिभूमिका ज्ञानमेव हि ।

अद्य प्रमाद्यपि ज्ञानी श्रोऽवश्य जागरिष्यति

॥ ९७ ॥

जागरित्वा च

~~विजयते~~ तेजस्वि-वीर्येणोत्थास्यते महान् ।

भविताऽल च मोहाय विश्वलुटाव-रक्षसे

॥ ९८ ॥

अल्पवाहनपा वाऽपि स्तोत्रवाद्यक्रियोऽपि वा ।

ज्ञानालोकविहारी सत्रात्मक्षेमाय कल्पते

॥ ९९ ॥

અને જ્યારે તમામ મોહનું ક્ષય થાય છે ત્યારે પૂર્ણ
નિર્મલ જનેનો ચેતન કેવલજ્ઞાની જને છે-સર્વજ્ઞ પરમાત્મા
જને છે (૬૬)

જામ, કલ્યાણસિદ્ધિની ભૂમિના જ્ઞાન ઉપર જ છે જ્ઞાની
જા / પ્રમાદી હશે, તો ઠાલે જતગવાનો જ (૬૭)

અને જતગીને એ મહાત્મા પોતાના પ્રથમ વીર્યને કૌશલ્યે
મોડો વશે, અને જતગતનો મોટાટામા મોટોટા ડાકુ, મોટાટામા
મોટોટા રાક્ષસ જે મોહુ તેનો મામનો દગ્ગે અને તને હ કાવવા
પ્રમથ વશે (૬૮)

જેનો જાહ્ય તપ અને જાહ્ય ક્રિયા અપ છે એવો
જે જ્ઞાનવિહારી મજજત આત્મકલ્યાણની પૂર્ણ સિદ્ધિને
રાની જાય છે

चारित्रम् ।

ज्ञानदर्शनयोर्मूल ज्ञानदर्शनयो फलम् ।

चारित्र जीवनप्राणा यन्निष्ठा परमेष्ठिता ॥ १०० ॥

शास्त्रज्ञा पदुवक्तारो यलवन्तोऽधिकारिण ।

निष्प्रभा भाति सर्वेऽपि पुरश्चारित्रतेजस ॥ १०१ ॥

परित्राट्-चरणाम्भोज सम्राट् साञ्जलि वन्दते ।

निर्वनोऽप्यतिशेते सन् महात्मा चक्रवर्त्तिनम् ॥ १०२ ॥

यस्मिन्नभ्यस्यते तीव्राग्रधानैर्वीतरागता ।

तच्चारित्र महद्भूत विश्वविश्वेशवन्दितम् ॥ १०३ ॥

ચારિત્ર.

ચારિત્ર જ્ઞાન અને દર્શનનું મૂલ પણ છે તેમજ જ્ઞાન અને દર્શનનું ફલ પણ છે ચારિત્ર એ જીવનના પ્રાણ છે પરમેષ્ઠીઓનું પરમેષ્ઠીપણ ચારિત્ર યૌ છે (૧૦૦)

શાસ્ત્રવિશાળદો, પ્રખર વ્યાખ્યાતાઓ, જાણવાનો અને અધિકારીઓ જાણ્યાચારિત્રના તેજ આગળ શીકા પડી જાય છે (૧૦૧)

સમ્રાટ પગિલાટના ચરણોને હાથ ભેડી વહે છે નિર્ધન પણ ચારિત્રનમ્રપત્ર વ્યક્તિ ચક્રવર્તી કુળના મહાન છે. (૧૦૨)

ધીનરાગવાનો અસ્ખલિત અભ્યાસ એ વિશ્વવન્ધ મહાન ચારિત્ર છે (૧૦૩)

समुज्ज्वलसदाचारैर्द्वैतप्रत्यूहपातका ।

इद्वैव सुखभाज स्युरात्मन श्रेयसा सह ॥ १०४ ॥

तप* ।

स्पष्टत्वाय पृथक् प्रोक्त चारित्रान्तर्गत तप ।

सयमोऽङ्गमनोवाचामन्यक्षेमोद्यमश्च तत् ॥ १०५ ॥

बहुदु साधमप्यर्थमुपवासे समुज्ज्वलै ।

भगवत्प्रणिधानाटयै साधयन्ति महौजस ॥ १०६ ॥

अन्तर्जीवनसशोध आन्तर तप उहसेत् ।

यतस्तथाविध बाह्योपवासादि-तप शुभम् ॥ १०७ ॥

જેઓ સદાચારશાલી છે તેમનો મુખ-સાધનનો માર્ગ તેમના સદાચારના પુણ્ય તેજથી નિષ્કટક બને છે, અને તેઓ આજ જિન્દગીમા સુખી વાચ છે, સાથે જ તેમનું આત્મિક દૃષ્ટાણ પણ સધાય છે (૧૦૪)

તપ.

તપ આગ્નિમા અન્તર્ગત છતાં સ્પષ્ટતાની ખાતર જુદું પાઠી કહેવામા આવ્યું છે મન, વચન અને કાયનો સયમ તેમજ પરોપકારી કર્મશીલતા એ તપ છે. (૧૦૫)

રાક્ષિત્રાલી ધીર મનુષ્યો બહુ હુ સાધ્ય કાર્ય પણ મૃત્યુ-પ્રલિધાનથી અમૃદ્ધ એવા પવિત્ર ઉપવાસોથી માધે છે (૧૦૬)

અન્તર્જવનનું શોધન એ આન્તર તપ જેથી ખિલે એવો ઉપવાસાદિ બાહ્ય તપ ઉપયોગી અને દૃષ્ટાણકર છે (૧૦૭)

अनेकरोगा नश्यन्ति यथाविध्युपवासत ।

न यद्यारोग्यसंप्रभो युक्तो मर्यादयैव स ॥ १०८ ॥

उपसहार ।

अर्हन्निर्भृतसूरिवाचकमुनीन् सकीर्त्य सक्षेपत

पच श्रीपरमेष्ठिनो भगवत सज्जीवनाऽऽकाक्षया ।

युक्तान् दर्शन-बोध-सयम-तप सक्षैश्चतुर्भि पदै-

रित्य स्वल्पमतिश्रुतो नवपदीपूजामह सव्यधाम् ॥ १०९ ॥

અનેક રોગો યથાવિધિ ઉપવાસચર્યાથી દૂર થાય છે
આરોગ્યનો ખાસ પ્રશ્ન ન હોય તો અનશન-ઉપવાસ તપ સમુચિત
મર્યાદામા જ ઠીક ગણાય (૧૦૮)

ઉપસહાર.

આ પ્રમાણે મતિ અને શ્રુત બન્ને જોના બાહુ અટપ છે
એવા મે સંભળવનગી આકાંક્ષાથી અહ્ન, સિદ્ધ, આચાર્ય,
ઉપાધ્યાય અને સાધુ એ પાત્ર લગવાનું પરમેષ્ઠીઓ અને દર્શન,
જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ એમ નવ પદોનું સક્ષિપ્ત કીર્તન કર્યું,
અને એ રીતે નવપદીનું અર્થન કર્યું (૧૦૯)

इति
जगद्विरूपात-धर्माचार्य-महर्षि-
श्रीविजयधर्मसूरिगुरुभट्टारक-
लघुविनेय-बालश्रमण-
न्यायविजय-
विरचिता
महात्म-विभूति
(नवपदीपथ [१०८] माला)
समाप्ता ।

